

Punjab Board Class 10 Social Science Question Paper 2018 SET C

X
2038

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਤਾਪੀ

SOCIAL STUDIES

(Punjabi, Hindi and English Versions)
(Morning Session)

06/C

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 90

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 06/C ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 26 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (v) ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਨਕਸੇ ਬਣਾਓ ।
- (vi) ਨਕਸੇ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਸਟੈਂਸਿਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ।
- (vii) ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਪ-ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਕਸੇ ਭਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਕੇਂਦਰ, ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਗੇ ।
- (viii) 1-1 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਲਾਇਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ, 3-3 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 30-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 5-5 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 100-120 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ ।
- (ix) ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਨਾਲ ਨੱਖੀ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਭਾਗ-ਓ (ਭੂਗੋਲ)

ਅੰਕ = 25

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :

1. (i) ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਰਥਤੀ ਚੋਟੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ? 1
(ii) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਦੀ ਘਣਤਾ ਕੀ ਹੈ ? 1
(iii) ਮਿਟੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ । 1
(iv) ਦੋ ਅਲੋਹ ਖਣਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 1
ਖਾਲੀ ਬਾਵਾਂ/ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
(v) ਹੀਰਾ ਕੁਡ ਫੈਮ ..... ਮੀਟਰ ਲੰਬਾ ਅਤੇ ..... ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਹੈ । 1

(2)

- (vi) ..... ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨ ਨੂੰ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਮਾਧਿਅਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- (ਇ) ਰੋਡਿਓ (ਅ) ਟੈਲੀਫੋਨ
(ਇ) ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ (ਸ) ਕੰਪਿਊਟਰ

1×6=6

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤੀਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :
- (i) ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਦੇਸ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 3
(ii) ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਖੁਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ? 3
(iii) ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਊਰਜਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 3
(iv) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਗੋਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਰੇਲ ਪਟੜੀਆਂ ਹਨ ? 3
(v) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 3

3×3=9

3. ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਲਈ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ? 5
ਜਾਂ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਲਵਾਯੂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ? 5

1×5=5

4. ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸੇ ਤੇ ਦਰਸਾਓ :
- (i) ਹੀਰਾ ਕੁਡ ਫੈਮ 1
(ii) ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰ 1
(iii) ਕਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਖੇਤਰ 1
(iv) ਵੱਧ ਸਾਖਰਤਾ ਵਾਲਾ ਰਾਜ 1
(v) ਚੇਨੌਈ । 1

1×5=5

ਭਾਗ-ਅ (ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ)

ਅੰਕ = 20

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :

5. (i) ਮੌਸਮੀ ਬੇਗੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? 1
(ii) ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਉਦਯੋਗ ਦੱਸੋ । 1
(iii) ਯੈਜਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ? 1
(iv) ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1
ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ/ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
(v) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ (ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ.) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ..... ਵਿੱਚ ਹੋਈ । 1
(vi) ਦੂਜੇ ਦੇਸ ਤੋਂ ਵਸਤਾਂ ਮੰਗਵਾਉਣਾ ..... ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । 1
(ਇ) ਨਿਰਯਾਤ (ਅ) ਆਯਾਤ (ਇ) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ 1×6=6

6. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ : ਜਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਮ ਪੈਨਾਲੀ

  - ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਕਰੋ । 3
  - ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਲੂ ਅਤੇ ਕੁਟੀਰ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 3
  - ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ । ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? 3
  - ਆਰਥਿਕ ਨਿਯੋਜਨ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? 3
  - ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 3

$$3 \times 3 = 9$$

7. ਆਜਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 5

ਬੱਚਤ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਅੱਸਤ ਬੱਚਤ ਪਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਬੱਚਤ ਪਰਵਿਰਤੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ ।

5

ब्राह्म-दृष्टि (ईडिहास)

$$\text{અંક} = 25$$

$$\text{અંક} = 25$$

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

8.	(i)	ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 'ਸਪਤ ਸਿੰਘ' ਕਿਸ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ?	1		
	(ii)	ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ?	1		
	(iii)	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਜਨੇਊ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ?	1		
	(iv)	ਮੰਜ਼ੀ-ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?	1		
	(v)	ਬਾਬਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਕਦੋਂ ਕੀਤਾ ?	1		
	(ਉ)	1524	(ਅ)	1514	1
	(ਇ)	1519	(ਜ)	1518	1
	(vi)	ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸਲ ਕਿਹੜੀ ਸੀ ?	1		

$$1 \times 6 = 6$$

9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

  - ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
  - ਭੈਰੋਵਾਲ ਦੀ ਸੰਧੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਨਾਲ ਕੀ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ ?
  - ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
  - ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ?
  - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਟਨਾ ਵਿਖੇ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਕਿਵੇਂ ਬਿਤਾਇਆ ?

3×3=0

10. ਜੈਤੇ ਦੇ ਮੌਰਚੇ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖੋ । 5
 ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 5

$$1 \times 5 = 5$$

11. ਪੰਜਾਬ (1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਦੇ ਨਕਸੇ ਵਿੱਚ ਭਰੋ : 1

  - ਬਟਾਲਾ
  - ਪਠਾਨਕੋਟ
  - ਮੁਲਤਾਨ
  - ਚੇਲੀਆਂਵਾਲਾ
  - ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਾਹਿਬ

અંત = 20

ब्राह्म-स (ठाराविक्र मासडव)

ਨੈਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

$$1 \times 6 = 6$$

13. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

  - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।
  - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।
  - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਐਂਗਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
  - ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।
  - ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਿਖੋ ।

$$3 \times 3 = 9$$

$$1 \times 5 = 5$$

(Hindi Version)

- नोट :** (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड **06/C** अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 26 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- (v) आवश्यकता अनुसार चित्र तथा मानचित्र बनाएं।
- (vi) मानचित्र बनाने के लिए स्टेसिल के प्रयोग की आज्ञा है।
- (vii) नेत्रहीन विद्यार्थी भूगोल और इतिहास के उप-विषयों में मानचित्र भरने के स्थान पर पूछे गये केन्द्र, स्थान या वस्तुओं के नाम और स्थिति स्पष्ट रूप में लिखें।
- (viii) 1-1 अंक वाले प्रत्येक प्रश्न का उत्तर एक लाइन या एक शब्द में, 3-3 अंकों वाले प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 30-50 शब्दों में और 5-5 अंकों वाले प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 100-120 शब्दों में दें।
- (ix) भारत तथा पंजाब का नक्शा अपनी उत्तर-पुस्तिका के साथ नहीं कर दें।

भाग-क (भूगोल)

अंक = 25

नोट : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :

1. (i) संसार की सबसे ऊँची पर्वतीय चोटी कौन-सी है ? 1
(ii) पंजाब में जनसंख्या का घनत्व कितना है ? 1
(iii) मिट्टी की परिभाषा लिखिए। 1
(iv) दो अलौह खनिजों के नाम लिखें। 1
रिक्त स्थान/बहु-विकल्पीय प्रश्न
(v) हीराकुड डैम ..... मीटर लम्बा तथा ..... मीटर ऊँचा है। 1
(vi) ..... संचार साधन को 21वीं सदी का संचार माध्यम कहा जाता है।
(k) रेडियो (ख) टेलीफोन
(g) दूरदर्शन (घ) कम्प्यूटर 1
1×6=6
2. निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें : 3
(i) भारत को गाँवों का देश क्यों कहा गया है ? 3
(ii) राजस्थान अरब सागर के नज़दीक होते हुए भी शुष्क क्यों रहता है ? 3
(iii) सौर ऊर्जा को भविष्य की ऊर्जा का स्रोत क्यों कहा जाता है ? 3
(iv) भारत में कितने गेजों वाली रेल पटरियाँ हैं ? 3
(v) भारत में सोने की प्रसिद्ध खानों के नाम लिखिए। 3
3×3=9

3. प्राकृतिक वनस्पति किस प्रकार उद्योगों के लिए जीवनदान का कार्य करती है ? 5

अथवा

- भारत की जलवायु को कौन-कौन से तत्व प्रभावित करते हैं ? 5

$$1 \times 5 = 5$$

4. भारत के मानवित्र में भरें :

- (i) हीराकुड डैम 1
- (ii) इंदिरा नहर 1
- (iii) काली मिट्टी का क्षेत्र 1
- (iv) अधिक साक्षरता वाला राज्य 1
- (v) चेन्नई । 1

$$1 \times 5 = 5$$

भाग-ख (अर्थशास्त्र)

अंक = 20

नोट : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :

5. (i) मौसमी बेरोज़गारी क्या होती है ? 1
(ii) भारत का एक आधारभूत उद्योग बताएं । 1
(iii) योजनाओं की कोई दो असफलताएं कौन-सी हैं ? 1
(iv) हरित क्रान्ति से क्या अभिप्राय है ? 1
रिक्त स्थान /बहु-विकल्पीय प्रश्न
(v) भारत के केन्द्रीय बैंक (आर बी आई) की स्थापना ..... में हुई । 1
(vi) दूसरे देश से वस्तुएं मंगवाना ..... कहलाता है । 1
(k) निर्यात (ख) आयात (ग) विदेशी व्यापार 1×6=6

6. निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें :

- (i) भारत के विदेशी व्यापार के महत्व का वर्णन करें । 3
- (ii) भारत में लघु तथा कुटीर उद्योगों की किन्हीं तीन समस्याओं का वर्णन करें । 3
- (iii) निवेश की परिभाषा दें । निवेश के निर्धारक तत्व कौन से हैं ? 3
- (iv) आर्थिक नियोजन का क्या अर्थ है ? 3
- (v) भारतीय कृषि के विकास में सरकार के योगदान का वर्णन करें । 3

$$3 \times 3 = 9$$

7. स्वतन्त्रता प्राप्ति के बाद से भारत के विदेशी व्यापार के परिमाण तथा दिशा में आए हुए परिवर्तनों का संक्षिप्त वर्णन करें । 5

अथवा

- बचत से क्या अभिप्राय है ? औसत बचत प्रवृत्ति तथा सीमान्त बचत प्रवृत्ति की परिभाषा दीजिए । 5

$$1 \times 5 = 5$$

भाग—ग (इतिहास)

अंक = 25

नोट : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :

8. (i) पंजाब को 'सप्त सिन्धु' किस काल में कहा जाता था ? 1

(ii) जाप साहिब किसकी रचना है ? 1

(iii) गुरु नानक देव जी कैसा जनेऊ चाहते थे ? 1

(iv) मंजी-प्रथा से क्या भाव है ? 1

(v) बाबर ने पंजाब पर पहला आक्रमण कब किया ?

(क) 1524 ई. में	(ख) 1514 ई. में
(ग) 1519 ई. में	(घ) 1518 ई. में

(vi) सबसे पहली मिसल कौन सी थी ? 1

$$1 \times 6 = 6$$

9. निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें : 3

  - चमकौर साहिब की लड़ाई पर एक नोट लिखें। 3
  - भैरोवाल की सन्धि के पश्चात् अंग्रेजों ने रानी जिंदा से कैसा व्यवहार किया ? 3
  - गुरु अर्जन देव जी की शहादत पर एक नोट लिखें। 3
  - श्री सतगुरु राम सिंह जी की कैसी गतिविधियों से अंग्रेजों को डर लगता था ? 3
  - गुरु गोबिन्द सिंह जी ने पटना में अपना बचपन कैसे बिताया ? 3

$$3 \times 3 = 9$$

10. जैतों के मोर्चे का वर्णन करें।

अथवा

ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਮੈਦਾਨੀ ਕਲੋਤਰ ਕਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਿਆ।

$$1 \times 5 = 5$$

11. पंजाब (1947 से पहले) के मानचित्र में भरें :

  - (i) बटाला 1
  - (ii) पठानकोट 1
  - (iii) मुल्तान 1
  - (iv) चित्तिल्याँवाला 1
  - (v) आनन्दपुर साहिब 1

$$1 \times 5 = 5$$

नोट : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक शब्द अथवा एक वाक्य में दें :

12. (i) सरकारी वकील कौन होते हैं ? 1

(ii) राज्यसभा के सदस्यों का चुनाव कैसे होता है ? 1

(iii) भारत की परमाणु नीति क्या है ? 1

(iv) निरक्षरता किसे कहते हैं ? 1

रिक्त स्थान/बहु-विकल्पीय प्रश्न

(v) संसद के उच्च सदन को ..... कहते हैं ? 1

(vi) संयुक्त राष्ट्र का जन्म ..... को हुआ। 1

(क) 24 अगस्त

(ख) 24 अक्टूबर

(ग) 24 दिसम्बर

$1 \times 6 = 6$

13. निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर दें :

(i) लोकतन्त्र के मार्ग में आने वाली बाधाओं का वर्णन कीजिए। 3

(ii) राष्ट्रपति तथा प्रधानमंत्री के सम्बन्धों पर चर्चा कीजिए। 3

(iii) राष्ट्रपति लोकसभा में कब और कितने ऐंग्लो-इण्डियन मनोनीत कर सकता है ? 3

(iv) पंचशील के सिद्धान्तों का वर्णन कीजिए। 3

(v) भारतीय नागरिकों के अधिकार लिखें। 3

$3 \times 3 = 9$

14. भारत और चीन के सम्बन्धों के बिंगड़ने के मूल कारणों का वर्णन करो। 5

अथवा

विधानमण्डल की शक्तियों का वर्णन करें। 5

$1 \times 5 = 5$

(English Version)

Note : (i) You must write the subject-code / paper-code 06/C in the box provided on the title page of your answer-book.

(ii) Make sure that the answer-book contains 26 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.

(iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.

- (iv) All questions are compulsory.
- (v) Draw diagrams and maps, where necessary.
- (vi) Use of stencil is allowed for drawing maps.
- (vii) Blind students will clearly write about situation of the centre, place or name of the objects asked instead of filling the maps in Geography and History.
- (viii) The answer of each question of 1-1 mark should be in one line or one word, of 3-3 marks in about 30-50 words and of 5-5 marks shall be in about 100-120 words.
- (ix) Attach maps of India and Punjab with your answer-book.

Part-A (Geography)

Marks = 25

Note : Answer the following questions in one word or one line :

1. (i) Which is the highest peak of the world ? 1
- (ii) What is density of population of Punjab ? 1
- (iii) Define soil. 1
- (iv) Name two non-ferrous Minerals. 1

Fill in the blank/multiple choice questions.

- (v) Hirakud dam is ..... meter long and ..... meter high. 1
  - (vi) ..... means of communication is called communication medium of 21st century.
(a) Radio	(b) Telephone
(c) Doordarshan	(d) Computer
- 1

1×6=6

2. Answer any three questions out of five.

- (i) Why is India known as country of villages ? 3
- (ii) Inspite of being close to the Arabian Sea, why does Rajasthan remain dry ? 3
- (iii) Why Solar energy is said to be future energy source ? 3
- (iv) How many gauges of rail tracks are there in India ? 3
- (v) Name the famous Gold mines in India. 3

3×3=9

3. How does natural vegetation act as a boon for industries ? 5

or

Which elements affect the climate of India ? 5

1×5=5

(10)

- #### **4. Show on the map of India :**

- (i) Hirakud dam
  - (ii) Indira canal
  - (iii) Black soil area
  - (iv) A state with high literacy rate
  - (v) Chennai

$$1 \times 5 = 5$$

Part-B (Economics)

Marks = 20

Note : Answer the following questions in one word or one line :

5. (i) What is seasonal unemployment ? 1
(ii) Mention one basic Industry of India. 1
(iii) What are any two failures of planning ? 1
(iv) What is meant by green revolution ? 1

Fill in the blank/multiple choice questions.

6. Answer any three questions out of five.

(i) Explain the importance of India's foreign trade.	3
(ii) Describe any three problems of small scale and cottage Industries in India.	3
(iii) Define investment. What are the elements of determining the investment ?	3
(iv) What is the meaning of economic planning ?	3
(v) Explain the contribution of government in the development of Indian Agriculture.	3

$$3 \times 3 = 9$$

7. Write a short note on change in volume and direction of India's foreign trade after Independence.

5

or

What do you mean by savings ? Define average propensity to save and Marginal propensity to save. 5

5

$$1 \times 5 = 5$$

Part-C (History)

Marks = 25

Note : Answer the following questions in one word or one line :

8. (i) In which period Punjab was called ‘Sapta Sindhu’ ? 1
 (ii) Who wrote the Jaap sahib ? 1
 (iii) What type of sacred thread did Guru Nanak Dev ji want ? 1
 (iv) What is the meaning of the Manji system ? 1
 (v) When was Babur’s first attack on Punjab ?
 (a) in 1524 A.D. (b) in 1514 A.D.
 (c) in 1519 A.D. (d) in 1518 A.D. 1
 (vi) Which was the first Misl ? 1
 $1 \times 6 = 6$

9. Answer any **three** questions out of five :

- (i) Write a note on the battle of Chamkaur Sahib. 3
 (ii) After the treaty of Bhairowal how did the British treat queen Jindan ? 3
 (iii) Write a note on the martyrdom of Guru Arjan Dev ji. 3
 (iv) Which activities of Sri Satguru Ram Singh ji frightened the Britishers ? 3
 (v) How did Guru Gobind Singh ji spend his childhood in Patna ? 3
 $3 \times 3 = 9$

10. Describe Jaito Morcha. 5

or

- Describe the Plains of Punjab. 5

 $1 \times 5 = 5$

11. Fill in the map of Punjab (before 1947 A.D.) :

- (i) Batala 1
 (ii) Pathankot 1
 (iii) Multan 1
 (iv) Chillianwala 1
 (v) Anandpur Sahib 1
 $1 \times 5 = 5$

(12)

Part-D (Civics)

Marks = 20

Note : Answer the following questions in one word or one line :

- 12.** (i) Who is a Public Prosecutor ? 1
(ii) How the members of Rajya Sabha are elected ? 1
(iii) What is the Atomic policy of India ? 1
(iv) What is illiteracy ? 1

Fill in the blank / multiple choice questions.

- 13.** Answer any three questions out of five.

- (i) Explain hurdles in the way of democracy. 3
  - (ii) Discuss the relationships of President and Prime Minister. 3
  - (iii) When and how many Anglo-Indian's can be nominated by the President in the Lok Sabha ?

  - (iv) Explain the Principles of Panchsheel. 3
  - (v) Mention rights of an Indian citizen. 3

$$3 \times 3 = 9$$

- 14.** Explain the main (basic) reasons which created tension between India and China. 5

or

- Describe the powers of state Legislature.

$$1 \times 5 = 5$$

(Please tear here) — — — — —

INDI

X-2038
भारत

प्रा

o de No 06/C

(Please tear here)

PUNJAB

ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬ

X-2038

Code No. 06/C